

Cosmetische chirurgie en gelaatsexpressie (enkele ethische kwesties)

door Rob van Gerwen
Faculteit Wijsbegeerte
Universiteit Utrecht

Inperking

- Mij gaat het alleen luxueuze cosmetische chirurgie (= niet geïndiceerd door ongeval)
- (Aanname: ook via psychotherapie kun je aan jezelf werken, mocht je ontevreden zijn met wie je bent geworden)

www.phil.uu.nl/~rob

2

Brandslachtoffers

- Plastische chirurgie is een zegening voor brandslachtoffers
- Waarom?

www.phil.uu.nl/~rob

3

- We herstellen een vermogen van het brandslachtoffer
 - om zich uit te drukken
 - Om zich als een mens onder de mensen te begeven
 - “Gewoon” te kunnen zijn

www.phil.uu.nl/~rob

4

Cosmetica is iets anders

- Cosmetica is kwalitatief anders dan cosmetische chirurgie—geen graduele overgang
 - Je mooi (willen) maken is het probleem niet: je belichaamde zelf blijft hierbij de norm
- Je uiterlijk door een externe ingreep *blijvend* veranderen, is soms wel probleem

www.phil.uu.nl/~rob

5

Tatouage is iets anders

- Tatouage is kwalitatief anders dan cosmetische chirurgie—geen graduele overgang
- Cruciale verschil is je vermogen tot expressie
 - Is bij tatouage normaliter niet in het geding

www.phil.uu.nl/~rob

6

Waarom geen wielen?

- De mens is maakbaar, maar waarom laten we geen wielen en vleugels monteren?

www.phil.uu.nl/~rob

7

Waarom geen wielen?

- De mens is maakbaar, maar waarom laten we geen wielen en vleugels monteren?
- We willen / kunnen(?) niet teveel afwijken van ons mens-zijn
- Maar wat behoort daartoe?

www.phil.uu.nl/~rob

8

Waarom geen wielen?

- De mens is maakbaar, maar waarom laten we geen wielen en vleugels monteren?
- We willen / kunnen(?) niet teveel afwijken van ons mens-zijn
- Maar wat behoort daartoe?
- Het antwoord komt van de evolutie

www.phil.uu.nl/~rob

9

... of een tijger-gelaat?

- Met het gelaat van een tijger ontstaat verwarring
- Wat voor soort verwarring?

www.phil.uu.nl/~rob

10

De menselijke soort

- Menselijk uiterlijk is gekoppeld aan de empathische respons van andere mensen,
- D.w.z. ingebed in sociale interactie met wezens die dezelfde evolutie achter zich hebben

- Mensen zijn lid van een bepaalde diersoort

www.phil.uu.nl/~rob

11

Traditionele beandering

- Keus voor cosmetische chirurgie kwestie van *individuele vrijheid*: ieder mag toch voor zichzelf beslissen?
- Wat zijn zoal de overwegingen voor een individu?

www.phil.uu.nl/~rob

12

Overwegingen van individuen

1. Lelikhheid (ik ben lelijk)
2. Sociale druk (*ze* vinden dat ik moet)
3. Schoonheid (ik wil mooi(er) zijn)
4. Psychische druk (ik ben ongelukkig);
psychische effecten

5. Maatschappelijke effecten

www.phil.uu.nl/~rob

13

1. Lelikhheid

- Lelikhheid wegnemen
 - Wat is lelijkheid?

www.phil.uu.nl/~rob

14

Lelikhheid

- Lelikhheid wegnemen
 - Wat is lelijkheid?
 - Afwezigheid van schoonheid? Maar dan is zowat iedereen lelijk ...

www.phil.uu.nl/~rob

15

Lelikhheid

- Lelikhheid wegnemen
 - Wat is lelijkheid?
 - Afwezigheid van schoonheid?
- **DEFINITIE:** Iemand is lelijk als een ander met zijn blik op bepaalde uiterlijke kenmerken blijft hangen

www.phil.uu.nl/~rob

16

Lelikhheid

- Men kan ook lelijk zijn door “te mooi” te zijn;
- of “mooi op de verkeerde manier”:
 - Als je steeds blijft denken over hoe de ander zich misschien heeft laten “verbouwen”

www.phil.uu.nl/~rob

17

- CC ingrepen moeten “onzichtbaar” zijn
 - is te ondervangen door betere technieken

- **CONCLUSIE:**
 - Lelikhheid is een probleem
 - Besef wel dat dit geen objectieve norm is

www.phil.uu.nl/~rob

18

2. Sociale druk

- Vrouwen moeten mooi zijn
 - (feministische kritiek, Kathy Davis)
 - We zijn sociale wezens; op zich is dit soort sociale druk niet problematisch
- Mooie mensen maken meer carrière

www.phil.uu.nl/~rob

19

Sociale druk

- Vrouwen moeten mooi zijn (feministische kritiek, Kathy Davis)
 - We zijn sociale wezens; op zich is dit soort sociale druk niet problematisch
- Mooie mensen maken meer carrière
- OPEN VRAAG: moet je hier met chirurgie op reageren; welke rol speelt aanvaarding?

www.phil.uu.nl/~rob

20

3. Schoonheid

- We willen mooi zijn, maar om welke soort schoonheid gaat het hier?
- Mooi: als in de magazines en op televisie
 - Gelden hier objectieve proporties?
- Of “mooi”, in de zin van: *sexueel aantrekkelijk?*
 - *Partnerkeus*

www.phil.uu.nl/~rob

21

Televisie

- Op televisie of foto's ziet CC er doorgaans goed uit (en een scheef gebit, etc. niet)
- Maar expressie is hier functie van de representatie (montage, belichting, commentaar, etc.)
- Intermenselijke wederkerigheid is van heel andere orde!

www.phil.uu.nl/~rob

22

Psychologische realiteit

- Veel mensen voelen zich beter bij een “looser” als partner,
- of bij iemand die op een type familielid lijkt
- Deze keuze-vrijheid lijkt geen overweging

www.phil.uu.nl/~rob

23

- *Partnerkeus* heeft psychologische realiteit:
 - Symmetrie eerder saai
 - Je kiest volgens je verlangens; je eigen psychologische achtergrond
 - Andermans uiterlijk heeft ook psychologische realiteit.
- Vgl. Mode >

www.phil.uu.nl/~rob

24

Mode (intermezzo)

- Kledingkeus: *HET MOET JE STAAN*
- Wat is dat?
- Samenwerking tussen uiterlijk en innerlijk
- Wie foute kleren kiest verradt verlangen om 'erbij te horen', en een psychologie van verkeerde zelf-inschatting

www.phil.uu.nl/~rob

25

GESCHIEDVERVALSING

- Gelaatsverandering is (psychologische) geschiedvervalsing
 - Een litteken laten aanbrengen (alsof je gevochten hebt, stoer bent)
- Vervalst de geschiedenis van de persoon, voor zover die van buiten zichtbaar is

www.phil.uu.nl/~rob

26

SOORTEN SCHOONHEID

- Natuurschoonheid
 - Onbedoeld
- Kunstschoonheid
 - realiseert expressieve intenties van kunstenaar
- Schoonheid van een mens
 - Onbedoeld? Bedoeld? > Expressief

www.phil.uu.nl/~rob

27

Gelaats-expressie

- Wiens intenties zijn gerealiseerd in een geopereerd gelaat?

www.phil.uu.nl/~rob

28

Gelaats-expressie

- Wiens intenties zijn gerealiseerd in een geopereerd gelaat?
- Die van de chirurg? Een gelaat in de stijl van dokter zus-of-zo
- De vergelijking met kunstwerken negeert menselijke interactie

www.phil.uu.nl/~rob

29

STAAT HET WEL?

- We laten ons 'verbouwen' naar mooie plaatjes, maar "STAAT HET WEL?"
 - Wie zegt dat het plaatje waar we op willen lijken bij onze psychologie past?
 - Plaatjes zijn objectief, statisch
 - Uiterlijk is expressie van innerlijk

www.phil.uu.nl/~rob

30

- **CONCLUSIE:** we zijn *maatschappelijk schizofreen*: cc wordt geïndiceerd op basis van normen die voor plaatjes gelden, maar partnerkeuze gaat als vanouds om schoonheid als expressie en de psychologische realiteit daarvan

www.phil.uu.nl/~rob

31

4. Psychische druk

- Zelfbeeld en BDD
- BDD is een psychiatrische afwijking; bij juiste diagnose een contra-indicatie voor cosmetische chirurgie (prima)
- Wat zien we eigenlijk in de spiegel?

www.phil.uu.nl/~rob

32

Psychische druk

- Wat zien we eigenlijk in de spiegel?
- We zien altijd ook het innerlijk waar we al weet van hebben
 - De eigen blik in de spiegel heeft geen autoriteit

www.phil.uu.nl/~rob

33

- Wat betekent lijden onder je uiterlijk?
- Pubers moeten hun weg vinden — dat is zwaar
- De optie van gelaatscorrectie maakt het alleen maar zwaarder

www.phil.uu.nl/~rob

34

Echt vrije keus?

- **CONCLUSIE:** Alleen wie geen heteronome belangen heeft, kiest autonoom, en werkelijk vrij
- Wie al volstrekt tevreden is over zijn uiterlijk...

www.phil.uu.nl/~rob

35

4. Psychische effecten

- Het individu
 - behoudt de mindset van een puber
 - loopt risico van verslaving

www.phil.uu.nl/~rob

36

VERSLAVING

- Verslaving: heb je je neus eenmaal laten bijstellen, waarom dan niet ook je wangen; of je neus nog ietsje meer?
- Waarom stoppen?

- Tragisch voorbeeld: Michael Jackson

www.phil.uu.nl/~rob

37

Onverenigbare grootheden

- *Proportionele* schoonheid staat in geen verband tot *expressiviteit*
- We ondergraven het menselijk vermogen tot expressie via het gelaat
- Redelijkheid van *individuele* overwegingen staat in geen verband met *maatschappelijke* effecten

www.phil.uu.nl/~rob

38

- Zijn we hierna nog mensen?
 - In de evolutie-biologische zin van het woord
 - In de moreel-psychologische betekenis

www.phil.uu.nl/~rob

39

THESE 1: Modaliteit

- *Met cc (cosmetische chirurgie) maak je jezelf mogelijk mooi (naar een of andere standaard), maar je maakt noodzakelijk de anderen lelijk*
Hoe kijken we naar mensen, nu we weten dat meer en meer mensen hun gelaat laten veranderen?
Een uitgebreide (extended) handeling, met uitgebreide verantwoordelijkheid

www.phil.uu.nl/~rob

40

THESE 2: Lelijkheid

- *Bij wie lelijk is, is het vermogen van expressie gedwaarsboemd door uiterlijke kenmerken. Dit ondergraaft zijn menselijkheid.*
De ander blijft met zijn blik op het uiterlijk hangen

www.phil.uu.nl/~rob

41

THESE 3: Evolutie

cc ondergraaft de soort
De wederkerigheid van expressie en empathie is species-relatief: ze horen bij de soort.
cc zingt de gelaatsexpressie los van de evolutie
Mensen krijgen “lelijkere” nakomelingen dan waar ze voor gekozen zijn door hun partner (sociobiologie) (Nou en?)

www.phil.uu.nl/~rob

42

THESE 4: Zwartrijden

- *Wie cc ondergaat, is een zwartrijder*

In alle andere domeinen van het handelen wordt de brave mens beschermd tegen zwartrijders. Bij cc is de jacht op de braven open.

Onder 'braaf' moeten we iedereen rekenen die zijn uiterlijk als een uitdaging beschouwt en niet als een kwestie die weggenomen moet worden.

Wie cc ondergaat, pleegt overigens ook, getuige de verslaving die erbij kan optreden, roofbouw op zichzelf.

